

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1 Quæ sit materia sobrietatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

udo sensus circa intelligentiam, propter fumositates ciborum perturbates caput, sicut e contrario abstinentia confert ad sapientia perceptionem, secundum illud Eccles. 2. Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam. Secundo, quantum ad appetitum, qui multipliciter deordinatur per immoderantiam cibi & potus, quasi sopito gubernaculo rationis. Et quantum ad hoc ponitur inepta latitia: quia omnes aliae inordinatae passionis ad laetitiam, & tristitiam ordinantur, ut dicitur in 2. Eth.

2. Eth. 1. esp. g. tom. 5.

Parte 3. ca. 20. in prin.

* & hoc est, quod dicitur 2. Esdrae 3. quod vinum omnem mentem convertit in securitatem, & in incunditatem. Tertio, quantum ad inordinatum verbum: & sic ponitur multiloquium, quia ut Gre. dicit in Pastoral. * Nisi gula deditos immoderata loquacitas raperet, diues ille, qui epulatus quotidie splendide dicitur, in lingua grauius non arderet. Quarto, quantum ad inordinatum actum: & sic ponitur scurrilitas, id est, iocularitas quaedam proueniens ex defectu rationis, quae sicut non potest cohibere uerba, ita non potest cohibere exteriores gestus. Vnde ad Ephes. 5. super illud, Aut stultiloquium, aut scurrilitas, dicitur glossa, quod a stultis scurrilitas dicitur, id est, iocularitas, quae risum mouere solet, quamuis possit utrumque horum referri ad uerba, in quibus contingit peccare, uel ratione superfluitatis, quod pertinet ad multiloquium: uel ratione inhonestatis quod pertinet ad scurrilitatem. Ex parte autem corporis ponitur immunditia, quae potest attendi siue secundum inordinatam emissionem quarumcumque superfluitatum, uel specialiter quantum ad emissionem seminis. Vnde super illud ad Ephes. 5. Fornicatio autem, & omnis immunditia &c. dicitur glossa, id est, incontinentia pertinet ad libidinem quocumque modo.

In corp. ar.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod latitia, quae est de actu peccati, uel sine, consequitur omne peccatum, maxime quod procedit ex habitu: sed latitia vaga incompota, quae hic dicitur inepta, praecipue oritur ex immoderata sumptione cibi, uel potus. Similiter etiam dicendum, quod hebetudo sensus quantum ad eligibilia, communiter inuenitur in omni peccato: sed hebetudo sensus circa speculabilia, maxime procedit ex gula, ratione iam dicta. Ad II. dicendum, quod licet utilis sit uoluntus post superfluum comestionem, tamen uitiosum est, quod aliquis huic necessitati se subdat per immoderantiam cibi, uel potus. Potest tamen absque culpa, uoluntus procurari ex consilio medicinae in remediu alicuius languoris. Ad III. dicendum, quod scurrilitas procedit quidem ex actu gulae, non autem ex actu luxuriae, sed ex eius uoluntate: & ideo ad utrumque uitium potest pertinere.

Super Quaestiois centesime quadragesime nonae. Articulum primum.

In articulo 1. quaest. 149. dubium ex Marino in eodem tractatu in quaestione de sobrietate occurrit. Arguit liquidem contra corpus huius articuli multiplici-

QVAESTIO CXLIX. De sobrietate, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sobrietate, & uicio opposito, scilicet ebrietate.

ET CIRCA sobrietatem quaeruntur quatuor.

Primo, Quae sit materia sobrietatis.

Secundo, Vtrum sit specialis uirtus.

Tertio, Vtrum uisus uini sit citus.

Quarto, Quibus praecipue competat sobrietas.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum materia sobrietatis sit potus.

AD PRIMVM sic proceditur. Non sit potus. Dicitur enim ad Roman. 12. Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. ergo sobrietas est circa sapientiam, & non solum circa potum.

2. Prax. Sapient. 8. dicitur de Dei sapientia, quod sobrietatem, & prudentiam docet, stitiam, & uirtutem, ubi sobrietatem ponit pro temperantia: sed temperantia non solum est circa potus, sed etiam circa cibos, & ueneria. ergo sobrietas non est solum circa potus.

3. Prax. Nomen sobrietatis mensura sumptum esse uidetur sed in omnibus, quae ad nos pertinent, debemus mensuram seruare, ut dicitur ad Titum 2. Sobrie, & iuste, & pie uiuamus in hoc saeculo, ubi dicit glossa. Sobrie in nobis, & 1. ad 1. modica dicitur, Mulieres in habitu ornato, cum uerecundia & sobrietate ornantes se, & sic uidetur sobrietas esse non solum in interioribus, sed etiam in his, quae pertinent ad exteriorem habitum. non ergo propria materia sobrietatis est potus.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccles. 31. Aequa uita hominis uinum in sobrietate potatum.

RESPON. Dicendum, quod uirtutes, quae ab aliqua generali conditione uirtutis nominantur, illam materiam sibi specialiter uocant, in qua difficillimum, & optima est conditionem eius obseruare: sicut fortitudo, pericula mortis, & temperantia delectationis tactus. Nomen autem sobrietatis sumitur a mensura. Vt enim aliquis sobrius, quasi briaui, id est, mensura seruans: & ideo illam materiam specialiter sibi sobrietatis ascribit, in qua maxime mensura est mensuram seruare. Huiusmodi autem est potus in ebrietate uolens, quia eius uisus mensuram multum exsert, & modicus excessus multum laedit, quia impedit usum rationis magis, & excessus cibi. Vnde Eccles. 31. Natas est aia & corporis sobrietas potus. Vinum multum potus irritationem, & iram, & rursus multas facit. Et ideo specialiter

tantes sibi specialiter vendicat pro materia, quas difficillimum & optimum est temperare. Et non oportet decedere ad specialissimam materiam, puta, potum, sed fat est materiam specificam subalternam sibi specialiter vendicare. Nec secunda de iustitia, quia etiam iustitia ad iustitiam, seu adaequat operationes ad alterum in materia propriam, quas difficillimum, & optimum est ad equam iustitiam ducere, a qua iustitia dicitur. Nec demum tertia de prudentia, quoniam & ipsa rationis actus & ipsam materiam habet, quibus difficillimum, & optimum est uti ad procul uidentium, unde prudentia dicitur est.

Ad tertium dicitur, qd author visum loquentium supponit. Constat namque qd sobrietate proprie nimirum cum de potu loquimur, sicut & ebrietate. Et supposito loquentium usu, reddat rationem appropriationis facis sufficientem, & solidam, ut patet ex iam discussis.

In eodem articulo in responsione ad primum, Martinus dicitur, ibidem, dicens licet solutio ista sit bona, non est tamen expositio contentiones dicto Apostoli, Calix enim sapienter inebrians est praeparatus, sapere tamen non ad sobrietatem non est praeparatum, sed vitium. Quia ergo in affectu sapienter ebrietas est laudabilis, ideo non uideatur contumelioser aperta p Thomam similitudo.

Ad hoc dicitur, qd solutio principalis, & expositio est optima, si recte intelligatur, & discernatur ad quid afferatur. Nam ad nihil afferunt nisi ad declarandum, quod sobrietatis metaphoricum locum habet in sapientia. Per hoc enim factis auctoritati Apostoli directe dicendo, quod sobrietatis ibi non proprie sumitur, sed metaphoricum. Et quod sobrietatis metaphoricum in sapientia inueniatur, manifestatur ex hoc, quod etiam ebrietatis metaphoricum in illa inuenitur, iuxta illud, Calix meus inebrians &c. Impertinens est autem huic proposito, an tam ebrietas, quam sobrietatis sapientiae sit laudabilis, quae tamen temperantiam arguens ingerit, & nihil obstat proposito.

ARTICVLVS III.
Vtrum sobrietatis sit per se uirtus specialis.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur qd sobrietatis non sit per se quaedam specialis uirtus. Abstinentia enim attenditur

& circa cibos, & potus: sed circa cibos non est specialiter aliqua specialis uirtus. ergo nec sobrietatis, quae est circa potum, est aliqua specialis uirtus.

2 Præ. Abstinentia, & gula sunt circa delectationes tactus, in quantum sensus est alimenti: sed cibus & potus simul cedunt in alimentum: simul enim indiget animal nutrirum humido, & sicco, ergo sobrietatis, quae est circa potum, non est specialis uirtus.

3 Præ. Sicut in his, quae ad nutritionem pertinent, distinguitur cibus a potu, ita etiam distinguuntur diuersa genera ciborum, & diuersa genera potuum. Si ergo sobrietatis esset per se quaedam specialis uirtus, uideat qd circa quamlibet differentiam potus, vel cibi, sit quaedam specialis uirtus, quod est inconueniens. non ergo ubi qd sobrietatis sit specialis uirtus.

RESPON. Dicendum, qd sicut supra dictum est, * ad uirtutem morale pertinet conseruare bonum rationis contra ea, quibus potest impediri: & ideo ubi inuenitur speciale impedimentum rationis, ibi necesse est esse specialem uirtutem ad illud remouendum. Potus autem inebrians habet specialem rationem impediendi usum rationis, in quantum scilicet perturbat cerebrum sua fumositate, & ideo ad remouendum hoc impedimentum rationis, requiritur specialis uirtus, quae est sobrietatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cibus & potus communiter impedire possunt bonum rationis,

solite attribuitur abstinentiae, quod sit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: sed sic, scilicet, per immoderantiam delectationis, ita quod contra impedimenta rationis ex cibi & potu immoderata delectatione ponitur abstinentia: contra impedimenta vero rationis ex potu inebriatus fumositate, ponitur sobrietatis. Contra Sobrietatis est species temperantiae, quae constat esse circa delectationes tactus, ergo sobrietatis est circa tale delectabile secundum tactum: alioquin non esset per se species temperantiae, ut patet exercitatis in Metaphysica, ergo sobrietatis est etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et sic sequitur ut prius, si quod sit species abstinentiae, aut non distinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque est contra auctorem in responsione ad tertium, utramque uirtutem specialissimam tenentem. Et per hoc uideatur, qd licet ebrietas sit distinctum uicium a gula, quia gula opponitur moderatae delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur saluti rationis, non tamen sobrietatis distinguenda est ab abstinentia, quia abstinentia utriusque ponit, scilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

Super Questionis consensum quadragesimanona articulum secundum.

In articulo eiusdem q. aduerte primo, qd Martinus imponit ob corruptum forte suum codicem, quod author diuersas de abstinentia tenuerit opiniones, ita quod superius in q. 147. author distinxit abstinentiam, & sobrietatem penes cibum & potum: hic uero distinguit, quia abstinentia est circa cibum & potum communiter: sobrietatis uero circa potum inebriare ualentem. Nullum siquidem manifeste est, quod primo dicit. Nam in prin-

cipio q. 146. ubi distinguit partes subiectiuas temperantiae, expresse distinguit istas, dicendo, Considerandum est de abstinentia, quae est circa cibos & potus: & de sobrietate, quae est specialiter circa potum. Eandem ergo sententiam utrobique tenuit author.

In eodem articulo dubium occurrit circa distinctionem sobrietatis ab abstinentia. Videtur enim qd distinctio sit superflua, & nulla formaliter. Superflua quidem, quia sola abstinentia sufficit ad tollendum impedimentum, quod rationi praestare potest potus inebrians. non ergo praeter abstinentiam oportet ponere sobrietatem. Probatur antecedens: quia abstinentia in omni potu seruat modum rationis, ergo etiam in potu inebriare potest. Nulla autem, quia nullum inuenitur distinctum formaliter: in litera si quidem assignatur pro distinctio specialis ratio impediendi rationem. Et explicat in quo consistit ista specialis ratio impediendi rationem, scilicet quia per viam fumositate nars est potus inebriatus impedire, aut perturbare rationem. Sed haec ratio aut non distinguit formaliter, aut sobrietatis est species abstinentiae. Probatur, quia litera in responsione ad secundum dicit, quod abstinentia est circa cibos, & potus in quantum impediunt rationem. Tunc sic, Impedire rationem, & impedire rationem per viam fumositate, non constituunt diuersas species, sed potius quasi genus, & speciem, si distinguuntur formaliter, ergo vel sobrietatis est species abstinentiae, vel non distinguuntur formaliter. Si dicatur ex litera in responsione ad primum, quod non absolute attribuitur abstinentiae, quod sit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: sed sic, scilicet, per immoderantiam delectationis, ita quod contra impedimenta rationis ex cibi & potu immoderata delectatione ponitur abstinentia: contra impedimenta vero rationis ex potu inebriatus fumositate, ponitur sobrietatis. Contra Sobrietatis est species temperantiae, quae constat esse circa delectationes tactus, ergo sobrietatis est circa tale delectabile secundum tactum: alioquin non esset per se species temperantiae, ut patet exercitatis in Metaphysica, ergo sobrietatis est etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et sic sequitur ut prius, si quod sit species abstinentiae, aut non distinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque est contra auctorem in responsione ad tertium, utramque uirtutem specialissimam tenentem. Et per hoc uideatur, qd licet ebrietas sit distinctum uicium a gula, quia gula opponitur moderatae delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur saluti rationis, non tamen sobrietatis distinguenda est ab abstinentia, quia abstinentia utriusque ponit, scilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

2 Præ. Abstinentia, & gula sunt circa delectationes tactus, in quantum sensus est alimenti: sed cibus & potus simul cedunt in alimentum: simul enim indiget animal nutrirum humido, & sicco, ergo sobrietatis, quae est circa potum, non est specialis uirtus.

3 Præ. Sicut in his, quae ad nutritionem pertinent, distinguitur cibus a potu, ita etiam distinguuntur diuersa genera ciborum, & diuersa genera potuum. Si ergo sobrietatis esset per se quaedam specialis uirtus, uideat qd circa quamlibet differentiam potus, vel cibi, sit quaedam specialis uirtus, quod est inconueniens. non ergo ubi qd sobrietatis sit specialis uirtus.

RESPON. Dicendum, qd sicut supra dictum est, * ad uirtutem morale pertinet conseruare bonum rationis contra ea, quibus potest impediri: & ideo ubi inuenitur speciale impedimentum rationis, ibi necesse est esse specialem uirtutem ad illud remouendum. Potus autem inebrians habet specialem rationem impediendi usum rationis, in quantum scilicet perturbat cerebrum sua fumositate, & ideo ad remouendum hoc impedimentum rationis, requiritur specialis uirtus, quae est sobrietatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cibus & potus communiter impedire possunt bonum rationis,

solite attribuitur abstinentiae, quod sit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: sed sic, scilicet, per immoderantiam delectationis, ita quod contra impedimenta rationis ex cibi & potu immoderata delectatione ponitur abstinentia: contra impedimenta vero rationis ex potu inebriatus fumositate, ponitur sobrietatis. Contra Sobrietatis est species temperantiae, quae constat esse circa delectationes tactus, ergo sobrietatis est circa tale delectabile secundum tactum: alioquin non esset per se species temperantiae, ut patet exercitatis in Metaphysica, ergo sobrietatis est etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et sic sequitur ut prius, si quod sit species abstinentiae, aut non distinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque est contra auctorem in responsione ad tertium, utramque uirtutem specialissimam tenentem. Et per hoc uideatur, qd licet ebrietas sit distinctum uicium a gula, quia gula opponitur moderatae delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur saluti rationis, non tamen sobrietatis distinguenda est ab abstinentia, quia abstinentia utriusque ponit, scilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cibus & potus communiter impedire possunt bonum rationis,

solite attribuitur abstinentiae, quod sit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: sed sic, scilicet, per immoderantiam delectationis, ita quod contra impedimenta rationis ex cibi & potu immoderata delectatione ponitur abstinentia: contra impedimenta vero rationis ex potu inebriatus fumositate, ponitur sobrietatis. Contra Sobrietatis est species temperantiae, quae constat esse circa delectationes tactus, ergo sobrietatis est circa tale delectabile secundum tactum: alioquin non esset per se species temperantiae, ut patet exercitatis in Metaphysica, ergo sobrietatis est etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et sic sequitur ut prius, si quod sit species abstinentiae, aut non distinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque est contra auctorem in responsione ad tertium, utramque uirtutem specialissimam tenentem. Et per hoc uideatur, qd licet ebrietas sit distinctum uicium a gula, quia gula opponitur moderatae delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur saluti rationis, non tamen sobrietatis distinguenda est ab abstinentia, quia abstinentia utriusque ponit, scilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cibus & potus communiter impedire possunt bonum rationis,

solite attribuitur abstinentiae, quod sit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: sed sic, scilicet, per immoderantiam delectationis, ita quod contra impedimenta rationis ex cibi & potu immoderata delectatione ponitur abstinentia: contra impedimenta vero rationis ex potu inebriatus fumositate, ponitur sobrietatis. Contra Sobrietatis est species temperantiae, quae constat esse circa delectationes tactus, ergo sobrietatis est circa tale delectabile secundum tactum: alioquin non esset per se species temperantiae, ut patet exercitatis in Metaphysica, ergo sobrietatis est etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et sic sequitur ut prius, si quod sit species abstinentiae, aut non distinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque est contra auctorem in responsione ad tertium, utramque uirtutem specialissimam tenentem. Et per hoc uideatur, qd licet ebrietas sit distinctum uicium a gula, quia gula opponitur moderatae delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur saluti rationis, non tamen sobrietatis distinguenda est ab abstinentia, quia abstinentia utriusque ponit, scilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cibus & potus communiter impedire possunt bonum rationis,

solite attribuitur abstinentiae, quod sit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: sed sic, scilicet, per immoderantiam delectationis, ita quod contra impedimenta rationis ex cibi & potu immoderata delectatione ponitur abstinentia: contra impedimenta vero rationis ex potu inebriatus fumositate, ponitur sobrietatis. Contra Sobrietatis est species temperantiae, quae constat esse circa delectationes tactus, ergo sobrietatis est circa tale delectabile secundum tactum: alioquin non esset per se species temperantiae, ut patet exercitatis in Metaphysica, ergo sobrietatis est etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et sic sequitur ut prius, si quod sit species abstinentiae, aut non distinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque est contra auctorem in responsione ad tertium, utramque uirtutem specialissimam tenentem. Et per hoc uideatur, qd licet ebrietas sit distinctum uicium a gula, quia gula opponitur moderatae delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur saluti rationis, non tamen sobrietatis distinguenda est ab abstinentia, quia abstinentia utriusque ponit, scilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cibus & potus communiter impedire possunt bonum rationis,

solite attribuitur abstinentiae, quod sit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: sed sic, scilicet, per immoderantiam delectationis, ita quod contra impedimenta rationis ex cibi & potu immoderata delectatione ponitur abstinentia: contra impedimenta vero rationis ex potu inebriatus fumositate, ponitur sobrietatis. Contra Sobrietatis est species temperantiae, quae constat esse circa delectationes tactus, ergo sobrietatis est circa tale delectabile secundum tactum: alioquin non esset per se species temperantiae, ut patet exercitatis in Metaphysica, ergo sobrietatis est etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et sic sequitur ut prius, si quod sit species abstinentiae, aut non distinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque est contra auctorem in responsione ad tertium, utramque uirtutem specialissimam tenentem. Et per hoc uideatur, qd licet ebrietas sit distinctum uicium a gula, quia gula opponitur moderatae delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur saluti rationis, non tamen sobrietatis distinguenda est ab abstinentia, quia abstinentia utriusque ponit, scilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cibus & potus communiter impedire possunt bonum rationis,

solite attribuitur abstinentiae, quod sit contra impedimenta rationis ex cibo & potu: sed sic, scilicet, per immoderantiam delectationis, ita quod contra impedimenta rationis ex cibi & potu immoderata delectatione ponitur abstinentia: contra impedimenta vero rationis ex potu inebriatus fumositate, ponitur sobrietatis. Contra Sobrietatis est species temperantiae, quae constat esse circa delectationes tactus, ergo sobrietatis est circa tale delectabile secundum tactum: alioquin non esset per se species temperantiae, ut patet exercitatis in Metaphysica, ergo sobrietatis est etiam contra impedimenta rationis ex potu delectabili. Et sic sequitur ut prius, si quod sit species abstinentiae, aut non distinguatur ab ea formaliter, quorum utrumque est contra auctorem in responsione ad tertium, utramque uirtutem specialissimam tenentem. Et per hoc uideatur, qd licet ebrietas sit distinctum uicium a gula, quia gula opponitur moderatae delectationi cibi & potus, & ebrietas opponitur saluti rationis, non tamen sobrietatis distinguenda est ab abstinentia, quia abstinentia utriusque ponit, scilicet & moderatam delectationem, & rationem expeditam.

Li. i. in somnii scripto. in fol. 3. ante med. q. 136. ar. 1. & q. 141. ar. 3. & q. 146. art. 1. & 1. 2. q. 145. ar. 3.

Ad